

Jan Vanriet imponeert in New Art Gallery Walsall, Birmingham

SCHILDEREN TEGEN HET VERGETEN IN

Nadat het Prentenkabinet van het British Museum een aantal werken van hem kocht, presenteert Jan Vanriet nu zijn eerste tentoonstelling in het Verenigd Koninkrijk. De Antwerpse schilder imponeert met een kwetsbare tentoonstelling in The New Art Gallery Walsall in Birmingham. Walsall is het beste regionale museum buiten Londen en staat bekend voor zijn eigenzinnige keuzes.

Eric RINCKHOUT

Niet toevallig begint de tentoonstelling 'The Music Boy' met een gewonde hand, een nieuw schilderij uit 2015. Het is een sterk grafisch werk waarin Jan Vanriet allereenvoudigst – bijna strippachtig – de palm van een linkerhand heeft geschilderd: in het midden zit een oplichtende wonde met wat geronnen bloed. Het is de hand van Christus, een detail uit de 'Doornenkroning' (ca. 1470) van de Vlaamse primitief Dirk Bouts, maar Vanriet geeft het beeld een universele betekenis, los van de religieuze context, tegen een anonieme, grijs-gele achtergrond. De gewonde hand staat bij Vanriet voor dé mens, de kwetsbare en in de loop der geschiedenis zo vaak gekwetste mens. Tegenover 'Wounded Hand' hangt 'Song of Destiny', waarvoor Vanriet zich liet inspireren door een sculptuur van Wilhelm Lehmbruck uit 1915. De gevallen krijger wordt door Vanriet tot zijn essentie herleid: een broze figuur die zich

met zijn bebloede rug nauwelijks nog kan oprichten. Geen held, maar een slachtoffer.

In de sobere hoge ruimtes van The New Gallery Walsall valt het daglicht zijig zacht naar binnen op de dertig schilderijen van Jan Vanriet en verhoogt nog de fragiliteit van de verf. De op-hanging is mooi geritmeerd: nu eens krijgt een werk alle ruimte, dan weer sluiten schilderijen nauw bij elkaar aan, zoals de zeven portretten van Holocaust-slachtoffers. Aan de hand van pasfoto's, gemaakt vóór het fatale transport vanuit de Mechelse Dossinkazerne, wekt Jan Vanriet

Schilderen is noodzakelijk maar vergeefs. In Vanriets meesterlijke schilderijen klinkt een lied van tristesse en melancholie

deze mensen opnieuw tot leven: doordat de schilder verschillende stijlen en kleuren hanteert, ontstaan zeer diverse portretten. Elk portret is een teken van leven, maar het is en blijft een leven in verf. Meer vermag de schilder niet.

HERINNERINGEN

'The Music Boy' is een tentoonstelling die gedrenkt is in melancholie en verlies. Wat blijft over van een mens: vervagende herinneringen, enkele almaar moeilijker te duiden foto's, en objecten die hun oorspronkelijke context onherroepelijk verloren zijn.

Jan Vanriet schildert dan ook tegen de tijd en tegen het vergeten in. Enerzijds zijn er de herinneringen die zich onafwendbaar aan hem opdringen. ('Herinnering is als een hond die gaat liggen waar hij wil', schrijft Cees Nooteboom in zijn roman 'Rituelen'.) Maar anderzijds toont Vanriet ook de valkuilen van het geheugen en de onbetrouwbaarheid van de gevonden foto's. Neem nu de reeks 'The Contract': elf schilderijen, gebaseerd op een oude zwart-witfoto. Moeder en vader Vanriet dansen in een innige omhelzing. Maar is het dat wel wat we zien? Lacht de vader of is het een grijns? Neemt hij zijn vrouw teder vast of omknelt hij haar? Waarom rookt hij – is dat een teken van achteloosheid? Trapt hij opzet-

Jan Vanriet, 'The Music Boy 2, Orange', 2013, olieverf op doek, 150 x 110 cm., courtesy Roberto Polo Gallery

telijk op haar voet? Weert zij hem af? Jan Vanriet schildert steeds weer hetzelfde beeld, maar met telkens andere kleuren en andere accenten. Soms vrolijk, soms triest. Het verleden is onpeilbaar en vol onbeantwoorde vragen.

Er is ook de gouden armband van de moeder, die Jan Vanriet schildert als een monumentaal architecturaal bouwwerk, een arena van herinneringen. Tegelijk onverwoestbaar en ongenaakbaar. En dan is er de vierdelige reeks 'The Music Boy': een lied van heimwee. Aan de hand van een oude foto schildert Vanriet zijn grootmoeder en haar zoon die accordeon speelt in een idyllisch landschap. Het zijn beelden van eenvoud en harmonie, een tafereel dat zich afspeelt voor het grote drama van WOII.

Maar in één werk overheersen de grijstonen en vervagen de gezichten. Misschien schildert Jan Vanriet het heimwee naar een tijd die nooit was. Of zoals de Britse kunstericus Andrew Graham-Dixon in de voortreffelijke catalogus schrijft: 'Het verleden wordt niet tastbaar, het is een schimmenspel geworden.'

Ook de twee jongste, monumentale schilderijen 'Horse' (2015) zijn een schimmenspel. Een vrouw en een man – herkenbaar als de schilder en zijn echtgenote – spelen 'paardje', alsof ze meedoen aan een pantomime maar dan zonder de gebruikelijke kostuums. Het ene schilderij is puur grafisch, het andere heeft de monumentaliteit van Piero della Francesca. In alle twee hangt een ooverdovende stilte, ondanks het luchtige onderwerp. Jan Vanriet laat hier een bijna kinderlijk rollenspel zien, de eeuwige 'comédie humaine'. Buiten beeld voltrekt de tijd zich en de menselijke tragedie.

Schilderen is noodzakelijk maar vergeefs. In Vanriets meesterlijke schilderijen klinkt een lied van tristesse en melancholie.

'Jan Vanriet, The Music Boy' tot 8 mei in The New Art Gallery Walsall. www.thenewartgallerywalsall.org.uk. Catalogus met bijdragen van Andrew Graham-Dixon, Martin Herbert en Charlotte Mullins.

Kunst versus armoede in Walsall

The New Art Gallery Walsall aan de rand van Birmingham is een uitstekend museum, gebouwd in 2000 door Caruso St John, het architectenbureau dat onder meer Nottingham Contemporary en enkele vestigingen van Gagosian heeft ontworpen. Walsall zelf is een versleten Victoriaans stadje, ooit geroemd voor de auto- en lederindustrie, maar nu een economisch achtergesteld gebied in de Midlands.

The New Art Gallery werd gebouwd in een poging om via cultuur de gemeenschap weer leven in te blazen. Het museum, dat gratis toegankelijk is, zet in op een sterk educatief programma en gevarieerde tentoonstellingen. Naast Jan Vanriet loopt er de boeiende expo van de jonge Britse schilderes Laura Lancaster (°1979).

De vaste collectie werd in 1973 geschonken door de weduwe van beeldhouwer Jacob Epstein: tekeningen, sculpturen en kleiner werk van o.a. Constable, Bonnard, Van Gogh en Epstein zelf. Doordat de jongste dochter van Epstein een tijd getrouwd was met Lucian Freud bevat de verzameling opmerkelijk werk van diens hand.

Vanaf 11 februari is Tate er te gast. (ER)

John Akomfrah in Londen

ALS HET HEDEN VERDWIJNT

Terwijl 'Vertigo Sea', zijn werk voor de jongste Biënnale van Venetië, verhuist naar Bristol, toont John Akomfrah al drie nieuwe installaties in Londen. De 58-jarige Britse filmmaker, wiens carrière in 1982 startte met het Black Audio Film Collective, zit niet stil. Er is duidelijk een urgentie in al deze sterk met elkaar verbonden werken. Alleen dreigt die soms te verdwijnen in een met symboliek overladen beeldenvloed.

Pieter VAN BOGAERT

Het lijkt wel of er geen heden meer is. Wie het begin mist van 'The Airport' (2016) – een video-installatie op drie schermen – mist meteen ook elke verband met de actualiteit. Die actualiteit – de Griekse hoofdstad als omgeving voor een luchthaven in verval – zie je enkel aan het begin en het eind van de film. Zonder die context is er

enkel een verleden en een toekomst. Dat is een bijzonder gevoel.

Het verleden zit in het verval van de luchthaven. Het zit in de kostuums die verwijzen naar een niet nader bepaalde periode. Het zit in de ruïnes in de onmiddellijke omgeving van de luchthaven: een industrieel landschap, een zeehaven, verroeste boten. De toekomst kondigt zich aan op het dak van één van die industriële gebouwen: grote letters spellen het woord FUTURA. Het astronautenpak waarvan je moeilijk kan zien wie erin zit, zou ook uit een onbepaald verleden kunnen komen, net zoals de aap die het pak plots vergezelt doet denken aan '2001', de film van Stanley Kubrick over een ondertussen achterhaalde toekomst.

John Akomfrah, 'The Airport', 2016, three channel video installation, dimensions variable © Smoking Dogs Films, courtesy Lisson Gallery

Ook opvallend: het lijkt wel of dit een wereld is zonder kleurlingen. Eén gekleurde vrouw verschijnt op het einde van de film. En wie goed kijkt, ziet in het ruimtepak een man met Afrikaanse roots: de zwarte als alien, in quarantaine geplaatst.

'The Airport' is een open werk, met heel veel ruimte voor interpretatie. Toont het Griekenland als ruïne? Als een staat die uiteenvalt en zijn band met de actualiteit verliest? Als een land dat na een financiële crisis af te rekenen krijgt met een vluchtelingencrisis?

MIGRATIE

Tijd is de rode draad doorheen de hier verzamelde werken die allemaal via het verleden verwijzen naar een moeilijk te plaatsen heden en een onzekere toekomst. De zee is het element dat al die verhalen verbindt. Daar vind je de grootst gemene deler met het meer documentaire werk van Akomfrah: de Black Atlantic, of de oceaan die de plaatsen van de zwarte diaspora – Afrika, Amerika, Europa – bij elkaar brengt. Het is langs daar dat vluchtelingen elke dag Europa bereiken. Die vluchtelingen zijn het onderwerp van 'Auto Da Fé' (2016). Twee schermen tonen een geschiedenis van migratie. Ze begint in 1680 in Bahia met joden die vertrekken uit Brazilië en eindigt in 2015 in Mosoel waar Koerden vluchten voor

Islamitische Staat. Met al die opeenvolgende tragedieën en migratiestromen, lijkt het wel alsof er geen geschiedenis meer is. En als er al een is, dan hebben we er niets uit geleerd.

'Auto Da Fé' is het werk dat het minst aan de verbeelding overlaat. Het meest actuele ook. Elke vluchteling op deze beide schermen doet denken aan vandaag. Soms wordt het te expliciet: de pop die aanspoelt op het strand lijkt wel Aylan, de Syrische peuter wiens foto politici een geweten schopte.

De meest prominente rol voor het water is voor 'Tropikos', een video op één scherm die het verband toont tussen de Engelse havens en de slavenhandel. Akomfrah gebruikt literaire referenties van Milton over Shakespeare tot Bachelard om een antwoord te vinden op vragen als: wat is een migrant? Wat is een buitenstaander? Of: Wat is onze relatie met de kunstgeschiedenis?

Je raakt snel de weg kwijt in dit met symboliek overladen werk. Maar het toont wel hoe Akomfrah de vragen uit zijn eerdere documentaire werk, dikwijls voor televisie, vertaalt naar de context van de galerie. Het resultaat is een overweldigende esthetiek met veel aandacht voor kostuum, beeld en geluid.

John Akomfrah, tot 12 maart in Lisson Gallery, 27 Bell Street, Londen, UK. Open ma-vr van 10-18 u., za van 11-17u. www.lissongallery.com